

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

НА П Р Я М

«Соціальна згуртованість
та порозуміння»

ОЦІНКА ПОТРЕБ ЧКАЛОВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2024 рік

ЗМІСТ

1	ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ГРОМАДУ СТАНОМ НА ПЕРШЕ ПІВРІЧЧЯ 2024 РОКУ	3
2	ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЗА ДАНИМИ ЗАСІДАНЬ РОБОЧОЇ ГРУПИ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю	5
	Бачення Робочої групи щодо залучення громадянського суспільства до відновлення в Чкаловській громаді	9
	Основні критерії успішних змін у громаді	12
3	ПОТОЧНИЙ СТАН У ГРОМАДІ ЗА ДАНИМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю	14
	Довіра й лідери	14
	Розломи й потенціал вирішення конфліктів	15
	Процеси прийняття рішень	16
	Економічний та інфраструктурний потенціал громади	17
	Комунікація в громаді	18
	Згуртованість громади	19
	Безпека	19
	Бачення майбутнього	20
4	ВИСНОВКИ	21

Матеріал підготовлено БФ «Право на захист» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

Більше про діяльність БФ «Право на захист» ви можете дізнатися на сайті: r2p.org.ua

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ГРОМАДУ СТАНОМ НА ПЕРШЕ ПІВРІЧЧЯ 2024 РОКУ

Чкаловська селищна територіальна громада¹ утворена 13 травня 2016 року згідно з рішенням Чкаловської селищної ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та включає сімнадцять населених пунктів: смт Чкаловське, с-ще Дослідне, с. Миколаївка, с. Гаврилівка, с. Нова Гнилиця, с. Іванівка, с. Михайлівка, с. Степове, с. Студенок, с. Коробочкине, с. Осиковий Гай, с. Леб'яже, с. Миколаївка, с. Пушкарне, с. Таганка, с. Базаліївка, с. Юрченкове Чугуївського району Харківської області.

Чинний керівник Чкаловської селищної військової адміністрації: Котенко Сергій Іванович.

Громада розташована в південно-східній частині Чугуївського району. По її території протікає річка Сіверський Донець. Територія громади складає 261,1 км², або 22,7% від загальної території Чугуївського району (1 148,61 км²). Адміністративним і культурним центром об'єднаної громади є селище міського типу Чкаловське, яке розміщене на відстані 23 км від м. Чугуїв і 47 км від обласного центру — м. Харків.

Окупація частини громади розпочалася в березні 2022 року й охопила 17 із 20 населених пунктів, серед них також с-ще Чкаловське. Окупація тривала до вересня 2022 року.

До повномасштабного вторгнення населення громади складало 12 200 осіб. Зараз воно скоротилось наполовину: у громаді проживає 6 800 осіб. Серед них 495 внутрішньо переміщених осіб, 4 296 людей похилого віку, 1 200 молодих людей, 1 600 представників працездатного населення.

Від початку бойових дій у лютому 2022 року в громаді пошкоджено 1300 житлових будинків (серед яких станом на травень 2024 року 600 уже відновлено), 12 об'єктів інфраструктури (відновлення триває). Кількість отримувачів гуманітарної допомоги в громаді складає 6 800 осіб.

¹ <https://chkalovskaotg.gov.ua>

У громаді працюють два поліціанти, пункт поліції розташований у с-щі Чкаловське. Також діють дві аптеки. Одна в с-щі Чкаловське, друга — в с. Коробочкине. На території громади у смт. Чкаловське є три укриття: два радіаційні по вул. Інженерна, 2 й Шкільна, 21 та укриття в приміщенні ліцею по вул. Шкільна, 27.

Організації, з якими співпрацює селищна військова адміністрація (зокрема ті, які надають гуманітарну допомогу): БФ «Право на захист», БФ GEM, мережа «100% життя», БО «Товариство Червоного Хреста», БФ «Крок з надією» та інші.

У громаді створені ініціативні групи «Ковток води» в системі забезпечення водопостачанням, «Милосердя, послуга, турбота» — із соціальним напрямом, «Творчість, що об'єднує» — сфера культури й «Спортивні та щасливі» — розвиток спорту в усіх його напрямках. Також у громаді розпочато дію ГО «Засновуй майбутнє», яка працює в напрямі відновлення громади.

Проекти Чкаловської громади, підтримані донорами, які перебувають на стадії реалізації

Назва проєкту	Донор / за чиєю підтримкою реалізується
<p>Green community</p> <p>Завдання: згуртування громади, розвиток громадської активності.</p> <p>Терміни реалізації: квітень-травень 2024 р.</p> <p>Відповідальні виконавці: старости старостинських округів Чкаловської територіальної громади, вчителі, активісти старостинських округів.</p>	<p>Фонд «Партнерство за сильну Україну», МГО «Фундація польсько-української співпраці ПАУСІ».</p>
<p>Модернізація дитячого майданчика й відновлення паркового та вуличного освітлення</p> <p>Завдання: згуртування громади, розвиток громадської активності.</p> <p>Терміни реалізації: квітень-травень 2024 р.</p> <p>Цільова аудиторія: староста Іванівського старостинського округу, ВПО, інженер відділу освіти культури і спорту, офіцер поліції громади.</p>	<p>Фонд «Партнерство за сильну Україну», МГО «Фундація польсько-української співпраці ПАУСІ».</p>

ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЗА ДАНИМИ ЗАСІДАНЬ РОБОЧОЇ ГРУПИ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю

Інструменти збору інформації про стан громади охоплювали:

1. Збір та аналіз інформації під час трьох фасилітованих зустрічей представників Робочої групи Чкаловської громади — працівників селищної військової адміністрації, старост сіл.
2. Глибинні інтерв'ю та онлайн опитування з 14 мешканцями громади — з її очільником, представниками молоді, комунальних підприємств, закладів освіти, бізнесу, медицини.

Під час засідань Робочої групи було проведено аналіз ключових елементів місцевої ідентичності (вірування, ритуали, цінності, емоційно значущий досвід і відчуття відданості)² до початку повномасштабного вторгнення й після нього. Саме ці елементи ідентичності є своєрідними опорами, які допомагають жителям Чкаловської громади стійко переживати важкі випробування війни, спілкуватися й співпрацювати, попри загрозу життю та безпеці.

За відгуками жителів, їхні вірування змінилися після початку повномасштабного вторгнення. Так, замість віри в те, що війни не буде, у стабільність, розвиток

² Стовпи ідентичності Даніеля Шапіро описані в його книзі «Negotiating the Nonnegotiable». Він визначає п'ять ключових стовпів, які допомагають нам знаходити сенс у житті:

1. Переконання (Beliefs) — ідеї, які ми вважаємо істинними.
2. Ритуали (Rituals) — особисто значущі звичаї та церемоніальні дії.
3. Лояльності (Allegiances) — відданість певним людям або групам.
4. Цінності (Values) — принципи та ідеали, що керують нашою поведінкою.
5. Емоційно значущі досвіди (Emotionally Meaningful Experiences) — емоційно інтенсивні події, що визначають людину.

Ці стовпи впливають на поведінку людей та груп, на їх взаємодію з іншими, особливо в конфліктних ситуаціях.

і майбутнє з'явилася віра в перемогу, неповторення окупації, краще, ніж до війни, життя, у відновлення, відбудову й відродження.

Особливу цінність після лютого 2022 року набули: життя, безпека, родина, здоров'я, робочі місця. До повномасштабної війни люди цінували гідність, свободу, толерантність, традиції, справедливість, житло, комфорт, вільне пересування по світу, статус у суспільстві та освіту.

Неабияк змінилися ритуали. Так, замість святкувань Дня селища, Масниці, Водохреща, проведення футбольних матчів і культурно-розважальних заходів по кілька разів на добу лунає сигнал повітряної тривоги, стали обов'язковими щоденні дзвінки рідним, щоб впевнитись у їхній безпеці, моніторинг пошкоджень житлових і нежитлових будівель, стан їхнього відновлення, читання новин у соцмережах, організування й отримання гуманітарної допомоги. Особливу значущість для місцевих жителів, які працюють у селищній військовій адміністрації, має щоденна рутинна: «планерки» й виконання робочих завдань.

Як до повномасштабного вторгнення, так і після нього жителі громади віддані роботі, своїй місцевості (домогосподарство, житло, земля). Відчуття відданості підсилює їхнє бажання відбудувати села й центр громади. Але якщо до лютого 2022 року вони були більш віддані родині й друзям, то нині люди буквально прив'язані до маломобільних родичів (яких складно евакуювати), до роботи, освіти, прив'язані до послуг пошти.

Новий емоційно значущий досвід, який з'явився у мешканців Чкаловської громади: обстріли, переживання окупації та спільні спогади / ностальгія за довоєнним часом. Підтримувальним досвідом, наповненим яскравими переживаннями, як до повномасштабного вторгнення, так і після, жителі громади вважають: народження дітей, зустрічі родинами, з друзями. Значущі до лютого 2022 року святкування подій, як-от дні народження й весілля, зараз втратили свою важливість.

Для відновлення громади після деокупації важливими є такі аспекти: цінність життя, безпеки, родини, здоров'я та робочих місць. Концентрація на вірі в перемогу, відновлення й краще життя є ключовими для мотивації. Щоденні дзвінки рідним, моніторинг відновлень і організація гуманітарної допомоги стали важливими новими звичками. Прагнення відбудувати громаду та догляд за маломобільними родичами підкреслюють важливість активних дій та взаємопідтримки. Спільні переживання окупації та підтримувальні події, як-от народження дітей та зустрічі з родиною, сприяють згуртованості громади.

Під час засідань Робочої групи було з'ясовано об'єднувальні й роз'єднувальні чинники, що впливають на життя мешканців громади.

Об'єднувальними чинниками в громаді визначено: традиції, спільні переживання військових дій, очікування закінчення війни, транспортне сполучення між населеними пунктами громади, потребу в створенні робочих місць, об'єднання зусиль мешканців для наведення ладу в громаді, допомога армії, зокрема донати, відновлення інфраструктури й організацій, роботу донорських організацій і волонтерську допомогу на території громади.

Роз'єднувальними чинниками в громаді визначено: «людський «егоїзм» (унаслідок хронічного стресу жителі громади стрімко інфантилізуються, концентруються виключно на задоволенні власних потреб, уникають активних дій); навчання школярів в онлайн, через що у дітей не формуються / деградує соціальні навички; історичні теми (радянське минуле й історія незалежної України), обсяг і склад, форма надання гуманітарної допомоги; розбіжність між бажанням людей святкувати звичні свята й громадським осудом «під час війни свята недоречні»; кадрові зміни у верховній владі та цкомандуванні армією; «токсичні люди», які обирають критичний, конфліктний формат спілкування; значна різниця в досвіді переживання війни (в окупації чи в евакуації, отримання гуманітарної допомоги або брак доступу до неї); конфлікти через дефіцит ресурсів для відновлення житла, ремонту доріг; суперечливе ставлення до війни — як і коли вона має закінчитися; конфлікт через мобілізацію.

«Мова» та «релігія», на думку учасників Робочої групи, є як «об'єднувачами», так і «роз'єднувачами» громади.

Представники Робочої групи у відповіді на питання «Що потребує відновлення в громаді?» визначають безпечне середовище (відсунення лінії фронту, припинення ракетних обстрілів, бомбардувань, розмінування сільськогосподарських земель, територій приватних домогосподарств, громадських місць).

Наступними важливими сферами відновлення представники Робочої групи називають:

- освіту (створення безпечного офлайн-простору для роботи педагогів, адміністрацій навчальних і виховних закладів та навчання дітей);
- культуру (відновлення Будинку культури зруйнованого під час бойових дій, забезпечення його роботи для розвитку дітей і молоді, організації дозвілля й робочих місць для дорослих жителів громади).

Окрім того, відновлення потребують:

- об'єкти інфраструктури (ЖКГ, світло, газ, вода, зв'язок тощо), зокрема цивільної (відновлення приватних домогосподарств);
- медицина (розширення спектра медичних, фармацевтичних послуг, зменшення відстані до пунктів надання медичної допомоги).

Важливим елементом відновлення учасники Робочої групи вважають відбудову соціальних зв'язків у громаді.

Усі учасники зазначили, що повноцінна відбудова можлива за умови завершення військових дій.

Учасники Робочої групи ситуацію з довірою з боку населення до представників селищної військової адміністрації не вважають оптимістичною, але й критичною її теж не називають. За їхніми словами: *«рівень довіри присутній, але не так, як хотілося б органам влади (приблизно 50%)»*.

Чинники, які підривають довіру до влади: різні політичні погляди в населення, різниця в поглядах на пріоритетні сфери розвитку громади, механізми, ресурси для її відновлення. На рівень довіри також впливають незадоволеність населення обсягом комунікації з представниками влади, звинувачення в невиконанні обіцянок. Таке ставлення учасники Робочої групи пояснюють «чинником особистості» — наявністю окремих осіб, які обирають критикувати владу в будь-якій ситуації.

Згуртованості громади, за словами членів Робочої групи, сприяє проведення спільних заходів, ініційованих керівництвом громади, старостами сіл: толок, наведення ладу в місцях загального користування. Також жителі єднаються навколо надання допомоги для ЗСУ, реалізації проєктів соціального спрямування.

Конфлікти, з якими переважно стикається громада, відбуваються під час розподілу гуманітарної допомоги серед жителів, у повсякденному спілкуванні. Головними причинами конфліктів представники Робочої групи вважають принципи розподілу гуманітарної допомоги, якими керуються донори, різне бачення жителями ситуації, що склалася в громаді, у країні, дефіцит інформації у місцевих жителів, а також високий рівень емоційної напруги в населення й брак навичок і бажання слухати інших.

Механізмами превенції конфліктів у громаді є встановлення правил громадського порядку й безпеки, їх детальне роз'яснення для населення, утримання від обговорення різних політичних поглядів населення та досвіду переживання окупації громади.

Головними надавачами допомоги в кризових ситуаціях є представники влади, поліції, соціальних служб, ДСНС, військові тощо. Створення й постійна діяльність вуличних комітетів — один із механізмів запобігання конфліктам.

Також із цією метою селищна військова адміністрація намагається інформувати населення про свою роботу: від планування до виконаних дій. Щоб знизити рівень конфліктності на тлі розподілу гуманітарної допомоги, на думку учасників Робочої групи, потрібно залучати в громаду більшу кількість донорів — фондів і волонтерів, своєчасно й сповна інформувати населення, а також розвивати в громаді культуру спілкування, добросусідства, діалогу.

Загалом інформація у громаді розповсюджується через соціальні мережу, чутки («черезтинне радіо»), у магазинах, на ринках, в автобусах, на пошті. Незалежними лідерами думок, на думку членів Робочої групи, є «старші» будинків й активні громадяни в кожному старостинському окрузі.

Інформація про рішення місцевої влади до жителів громади надходить через соціальні мережі (зокрема чат-боти), ЦНАП, старост і керівників підприємств. Також через сайт селищної військової адміністрації, збори громади, особисті прийоми

громадян у голови громади та його заступників. Цим джерелам жителі, за словами членів робочої групи, довіряють найбільше.

Для підвищення ефективності комунікації між владою та населенням члени Робочої групи вважають необхідним створити місцеву газету, радіоточку, гарячу телефонну лінію громади, канал селищної адміністрації в ютубі, поставити інформаційні стенди в центрі кожного населеного пункту громади, регулярно проводити виїзні прийоми громадян, включення в роботу сайту громади через функцію чат-бота, відкрити коментарі у сторінках органів влади в соцмережах, створення хабів для молоді й безпечних просторів для дітей, жінок, людей похилого віку, проведення круглих столів із бізнесом, відновлення проведення культурних заходів.

У сфері розроблення, прийняття й виконання рішень на рівні громади, які стосуються різних груп населення, Робоча група визнає нестачу механізмів залучення громадськості.

Зараз влада цікавиться громадською думкою, яку збирає через соціальні мережі шляхом опитувань і голосувань, від волонтерів, старост сіл, депутатів, «старших» будинків, вулиць, активних жителів громади, батьків школярів.

Проте представників різних категорій населення до розроблення й прийняття рішень не залучають. У громаді бракує громадських організацій і дорадчих органів (ради захисників і захисниць, молодіжної ради, ради ВПО, ради «поважних людей»).

БАЧЕННЯ РОБОЧОЇ ГРУПИ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО ВІДНОВЛЕННЯ В ЧКАЛОВСЬКІЙ ГРОМАДІ

Напрями відновлення

Потенційний внесок громадянського суспільства

Інституції

Чкаловська СВА й Селищна рада, медичні заклади, навчальні заклади, заклади культури, поліціянти громади, Чкаловське відділення Харківобленерго, ДСНС, підприємства ЖКГ.

Створення дорадчих органів, громадський контроль, проведення опитування й моніторингу діяльності того чи того напрямку, участь у реалізації збирання доказів воєнних злочинів тощо.

Людський капітал

Юристи, ВПО, економісти, молоді спеціалісти, лікарі, науковці, медсестри, молодший медичний персонал, учні, викладачі, вихователі, студенти, молодь, творчі працівники, аматори народного мистецтва, безробітні, поліціанти, рятівники, комунальники, люди з інвалідністю й люди у складних життєвих обставинах тощо.

Розроблення основних засад життєдіяльності громади, надання послуг як соціального, так і іншого напрямку, підвищення громадської свідомості через обізнаність процесів розвитку громади.

Інфраструктура

Дороги, залізниця, енергосистема, укриття.

Доступність громадських місць, інклюзивність, громадський контроль ремонту й спорудження доріг, якість надання послуг у сфері залізничних перевезень та енергозабезпечення.

Відродження громад

План соціально-економічного розвитку, Стратегія розвитку громади, програми соціального, освітнього, культурного напрямів.

Забезпечення участі громадськості (зокрема через створення дорадчих органів) в обговоренні стратегічних напрямів розвитку, забезпечення інклюзивності, інноваційні й креативні вирішення проблем громади, співпраця влади та громади, налагодження ефективної комунікації між усіма категоріями населення, використання медіації для вирішення конфліктів.

Довкілля

Очищення води, розмінування, «зелена енергетика».

Співпраця з фондами й іншими організаціями з метою формування дієвих заходів з очищення води, підвищення обізнаності щодо розмінування, залучення приватного капіталу до процесу розмінування, надання послуг у сфері комунального господарства, розроблення програми щодо впровадження «зеленого порядку денного».

Економіка

Сприятливі умови для розвитку бізнесу, відновлення підприємств аграрного напрямку, інвестиційний клімат.

Створення нових робочих місць через відновлення роботи підприємств аграрного й іншого напрямів, політика зниження податкового тиску, розроблення стратегій розвитку малого бізнесу.

Пріоритетними напрямками відновлення громади учасники Робочої групи обрали: «Відродження громади», «Довкілля» й «Людський капітал».

У роботі над напрямом «Відродження громади» сконцентровано зусилля інвестиційного відділу й відділу з освіти виконкому Чкаловської СВА.

Діяльність в напрямі спрямовано на співпрацю з донорами й організаціями, які їх представляють. Ідеться про подання проєктів на конкурси для отримання грантів, відбудови пошкоджених будівель. Проєкти стосуються соціальної сфери, безпеки, відбудови житлових об'єктів.

У соціальній сфері проєктна діяльність спрямована на інклюзивність: задоволення потреб вразливих категорій населення, людей з інвалідністю (зокрема маломобільних мешканців), малозабезпечених осіб. У сфері безпеки — на реконструкцію та будівництво укриттів. У сфері відбудови — на облік зруйнованих об'єктів і внесення інформації до публічного портал DREAM / ЄДРА

За виконання проєктів відповідають органи місцевого самоврядування (відділ освіти й інвестиційний), керівництво освітніх закладів. Контроль за виконанням проєктів відбувається з боку донорських організацій, селищного голови, соціальної служби, активних жителів громади.

У напрямі охорони й захисту довкілля відповідальними є голова громади, інвестиційний відділ, відділ освіти Чкаловської СВА, комунальні підприємства, старости сіл.

Діяльність спрямовано на співпрацю з донорами й організаціями, які їх представляють. Ідеться про подання проєктів на конкурси для отримання грантів. Проєкти стосуються «зеленої енергетики», реконструкції колодязів, озеленення громади, зменшення шкідливого впливу на довкілля. За їх виконання відповідають відділи СВА, старости. Контроль за виконанням проєктів відбувається з боку донорських організацій, селищного голови, соціальної служби, активних жителів громади.

У цьому ж напрямі суб'єктами, окрім представників СВА й старост, виступають також ініціативні громадяни. Ідеться про громадські ініціативи на кшталт «Армія відновлення» (суспільно-корисні громадські роботи, благоустрій домогосподарств і територій загального користування (водойми, пляжі), у т. ч. толоки), ліквідації стихійних звалищ, залучення жителів громади до розчищення лісосмуг, відновлення природного різноманіття (сукцесія) та створення комісії з фактів отруєння бджіл.

Контроль за виконанням проєктів та ініціатив відбувається з боку працівників СВА, активних жителів громади, старост.

Процес розмінування також є одним із ключових складників у напрямі «Довкілля». Головними суб'єктами розмінування є служби ДСНС і гуманітарні організації, які проводять розмінування. Контроль за виконанням лежить на голові громади, керівництві служб ДСНС і донорських організаціях, та на місцевих жителях, зокрема аграріях.

У напрямі «Людський капітал» було визначено групи, які проживають і працюють у громаді: працівники бюджетної сфери, зокрема працівники СВА (у тому числі керівники відділів), освітяни, медики, поліція; представники малого й великого бізнесу, зокрема аграрного, ВПО, ветерани, молодь, люди похилого віку, люди з інвалідністю та їхні родини.

Заплановано діяльність у напрямі з опорою на громадські ініціативи, як-от створення дорадчих органів за профілем: ветеранська рада, рада ВПО, молодіжна рада, робоча група з відновлення; формування органу громадського контролю за використанням земельних та інших природних ресурсів, доопрацювання установчих документів і початок роботи ГО «Засновуй майбутнє», планування проєктів зі створення робочих місць і забезпечення інклюзивності.

Контроль за виконанням проєктів покладено на громадськість, а саме: чинний дорадчий орган.

1. У складі дорадчого органу (ДО) представники Робочої групи бачать, окрім представників ОМС і військової адміністрації, представників місцевого бізнесу, сільських старост, громадських активістів, ВПО, ветеранів, людей з інвалідністю, безробітних, молодь.
2. Можливості, які надасть ДО громаді, учасники групи вважають: надання простору для діалогу влади з громадою для забезпечення зворотного зв'язку, контролю громади над прийняттям рішень; надання громадою ідей з розвитку й створення ініціатив для їхньої реалізації; допомогу ОМС (розширити горизонт бачення проблем і можливостей громади) й посилення соціальної згуртованості, розвиток громадського сектору.
3. Ризики відсутності ДО у громаді вбачаються в посиленні роз'єднаності жителів і зростання міжособистісної та міжгрупової недовіри й недовіри до ОМС та військової адміністрації; брак можливості в громаді впливати на формування бюджету, розподіл коштів на відновлення.

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ УСПІШНИХ ЗМІН У ГРОМАДІ

Основними критеріями успішних змін у громаді, учасники Робочої групи бачать:

- покращення ситуації з безпекою (за умови зникнення загрози наступу ворога на область, припинення бойових дій) — повернення до громади місцевих жителів, приток населення; відновлення робочих місць, забезпечення доступності послуг для населення
- діяльність ДО в громаді — наявність процедури інклюзивного прийняття рішень; підвищення рівня соціальної згуртованості й рівня довіри до СВА й ОМС.

Для створення ДО в громаді необхідно ознайомитись зі стандартами й алгоритмами його створення (зокрема скласти положення про ДО, прийняти Розпорядження про роботу ДО за підписом голови військової селищної адміністрації), скласти список учасників відповідно до визначених у напрацюваннях груп. Також потрібно ознайомити потенційних учасників ДО з метою створення органу, його важливістю для іміджу громади із завданнями його членів, їхніми повноваженнями й можливостями в межах участі. Окрім того, розробити й затвердити порядок роботи в онлайн- та офлайн-режимі.

ПОТОЧНИЙ СТАН У ГРОМАДІ ЗА ДАНИМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю

Під час глибинних інтерв'ю було зібрано інформацію щодо рівня довіри в громаді, наявності конфліктів і способів роботи з ними, особливості процесів прийняття рішень, стану економічного й інфраструктурного потенціалу громади.

ДОВІРА Й ЛІДЕРИ

Характеризуючи унікальність громади, респонденти у своїх оцінках апелювали до довоєнного розвитку: збільшення бюджету громади, розвиток закладів освіти й медицини, соціальних послуг. На думку опитаних, громада дотепер залишається перспективною та конкурентоспроможною, що своєю чергою помічають інвестори. Це аграрний край, багатий на природні ресурси, де до окупації активно займалися тваринництвом та аграрним бізнесом.

Рівень довіри жителів до місцевої влади опитані оцінюють позитивно. Пролунала думка, що довіра до влади є і буде зростати, попри продовження активних бойових дій. Було акцентовано, що люди дослухаються одне до одного, згуртовані. Опитані не змогли навести приклади конкретних людей, суспільних груп чи організацій, які мають довіру населення. Зазначалося, що рішення в умовах війни приймає та несе за них відповідальність безпосередньо керівник Військово-цивільної адміністрації (тут і надалі — ВЦА).

«Я приїжджаю у своє село, і люди всі відзиваються, що в нас вже є амбулаторія, якої взагалі не було, вона теж була знищена», — жінка, директорка закладу освіти.

У контексті **дій для посилення довіри мешканців**, згадано зусилля місцевої влади висвітлювати питання які обговорюють на нарадах, зокрема через сайт і соціальні мережі, що дає населенню можливість наочно побачити, над чим

ведеться робота. Представник місцевої влади підкреслював, що приділяє увагу кожному питанню, і якщо щось неможливо вирішити дистанційно, виїжджає на місце спілкуватись із людьми. Загалом рівень довіри респонденти оцінили на два бали (високий).

РОЗЛОМИ Й ПОТЕНЦІАЛ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Важливо підкреслити, що отримання гуманітарної допомоги часто ототожнюється населенням безпосередньо із діями місцевої влади. Це може мати як позитивний ефект у контексті довіри до влади, так і нести конфліктний потенціал, якщо розподіл допомоги вважають несправедливим. Говорячи про **проблемні теми й конфлікти**, респонденти наголошували на двох основних векторах: реєстрування людей на гуманітарну допомогу (критерії відбору цільових груп бенефіціарів) і проблема колабораціонізму.

«Ну, дивіться, у нас, скажемо так, голова громади, який втік, ну от про це йде мова... У одних є бажання, щоб він повернувся, у других — немає. Так як на сьогоднішній день війна, то про це питання так люди намагаються не спілкуватися», — чоловік, представник місцевої влади.

Якщо питання колабораціонізму, на думку опитаних, активно не обговорюють, то інші **конфлікти розв'язують** шляхом звернення до представників місцевої влади: телефоном, через групу села в соціальних мережах чи особисто, навіть без попереднього запису. Зазначають, що проблемні питання може бути розв'язано як безпосередньо головою громади, так і в межах роботи старостатів.

На думку представників місцевої влади розвитку конфліктних ситуацій сприяють **критерії відбору цільових груп бенефіціарів**. Процес виплат проходить без прозорості процедури й пояснення критеріїв отримувачів грошей. Фонди на власний розсуд визначають бенефіціарів, у координуванні виплат військова адміністрація громади участі не бере. Інформація про виплати розповсюджується через чутки. Люди, які хочуть отримати гроші, збираються і днями очікують виплат. Серед тих, хто очікує виникають сварки.

«... Один із Фондів давав кошти, і ми спочатку, до їхньої роботи, домовлялися, що будуть видані кошти всім людям нашої громади. А ближче до кінця року фінансування почали зменшуватися і видали, грубо кажучи, тільки половині населення... Мене мало не винесли, прийшло там більш як 100 чоловік, і вони казали, що я в цьому винен, я не відстояв їх, я нічого не зробив», — чоловік, представник місцевої влади.

Загалом механізми запобігання конфліктам на думку учасників полягають у прозорості з боку влади, активному висвітленні інформації про діяльність на сайті й у соціальних мережах, безпосередньо через зустрічі з людьми та в роботі профільних відділів виконавчих комітетів у відповідь на звернення населення. У поодиноких випадках мешканці заявляють, що у громаді не існує способів вирішення конфліктів.

«...вони вирішуються в пожежному порядку “зверху”, коли поступають скарги “з місць”», — жінка, у декретній відпустці.

Щоб змінити ситуацію з вирішенням конфліктів, жителі пропонують владі частіше спілкуватися з ними напрому.

«Установіть чергування з виїздами в громади, повідомляйте людей заздалегідь і слухайте, що вони кажуть...», — жінка, ФОП.

Учасники опитування не спостерігають проблем і конфліктних ситуацій **між тими, хто був в окупації, і тими, хто виїжджав**, «хіба під чарку».

«Усі ми — українці, якщо ми українці, то ми повинні бути українцями достойними й тримати, як кажуть, свою марку, а не ти там був, а я — там. Кожен прийняв своє рішення. Кожен вибрав свій шлях», — чоловік, фахівець із питань освіти.

ПРОЦЕСИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Рішення в громаді, згідно з досвідом опитаних, приймають так: профільні відділи спілкуються з людьми в межах зони своєї відповідальності, після чого на нарадах при доповіді начальнику ВЦА ці проблеми акцентують і висвітлюють. На нараді фахові спеціалісти розставляють пріоритети співвідносно з наявним бюджетом, але рішення приймає і бере відповідальність на себе голова ВЦА.

Представник влади наголосив, що є окремий спеціаліст, яка працює з гуманітарними фондами й спілкується зі старостатами, які своєю чергою працюють безпосередньо з людьми. Так, **населення через спілкування (звернення)** до органів влади повідомляє про свої потреби. Учасники також зазначали, що актив громади й директорів освітніх закладів запрошували на навчання щодо розвитку громади та написання грантів для посилення потенціалу залучення громадян. Загалом рівень партисипації опитані оцінюють позитивно. Водночас випадки незадоволення серед населення, на думку учасників, поодинокі, і ґрунтуються на нерозумінні дій влади та її небажанні докладати більше зусиль для задоволення потреб жителів.

ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДИ

Гуманітарну ситуацію, рівень соціальних, адміністративних і комунальних послуг респонденти оцінюють позитивно. Учасники акцентували на доступності аптек, згадали про існування перемовин щодо відкриття нових аптечних пунктів, а також доступу до ліків на базі амбулаторії. **Освітній процес** у громаді дистанційний, проте колектив школи зберігся. **Транспортне сполучення**, за оцінками опитаних, у порівнянні з довоєнним періодом погіршилось, але майже у всі населені пункти їздять рейсові автобуси. Зазначили, що в окремих випадках місцева влада виплачує перевізникам компенсації, щоб забезпечити потребу в перевезеннях навіть для невеликої кількості людей в тому чи тому населеному пункті. Про проблеми з роботою банкоматів і банківських карток не зазначено. У таблиці наведено перелік організацій з описом їхньої діяльності, які, зі слів респондентів, активно залучені в допомогу громаді:

Фонд / організація	Діяльність
БФ 360	Безоплатні ліки
GEM, Карітас України	Встановлення вікон, допомога будівельними матеріалами
ACTED, Товариство Червоного Хреста України	Харчові продукти
HALO Trust	Розмінування
ООН (Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН), ЮНІСЕФ та ін.)	Щомісячна грошова допомога для сімей
Волонтери загалом	Вирішують багато питань (без деталізації)

Досить негативно респонденти оцінили тенденції з **працевлаштуванням**. Громада відчуває кадровий голод, який компенсується збільшенням навантаження на тих, хто залишився на посадах. Лунали оцінки щодо **зменшення в громаді кількості молоді й чоловіків** загалом. Зазначали, що деякі працівники сфери освіти працюють на 2/3 ставки. У сільській раді не зайнята посада державного реєстратора, є пропозиція роботи на Слобожанському агрокомбінаті. За оцінками опитаних, до 20% **підприємців** припинили діяльність або виїхали, але найбільших втрат зазнав великий бізнес (через замінування, неможливість обробляти поля й кадровий голод).

Характеризуючи процеси **відновлення** в громаді, респонденти говорили про необхідність ремонту житла й допомогу будівельними матеріалами. Разом із тим, акцентовано на необхідності створення нових робочих місць як фундаментальному

аспекті, що впливає на всі інші контексти відновлення, без якого нормальне функціонування громади не є можливим.

«Потім зайшов ще “Карітас України”, дякую їм, тільки в Коробочкине більш як 500 домоволодінням вони допомогли в ремонті. Тобто на сьогоднішній день з цим все добре. Багато людей в будівельних матеріалах уже не мають потреби зовсім», — жінка, представниця місцевої влади.

Учасники оптимістичні щодо **повернення людей у громаду**. Лунають думки, що жителі повертаються ремонтувати свої домівки, оскільки зараз сезон городів, а також через фінансові труднощі з винайманням житла й пошуком роботи в інших громадах. Основними бар'єрами для повернення населення в громаду, на думку респондентів, є: страх через військові дії та обстріли, повільне відновлення інфраструктури й економіки (відбудова житла, наявність роботи).

«Люди повертаються жваво, на момент деокупації в громаді було трохи більш як 2000 населення, сьогодні — 6500. До війни — 12500», — чоловік, представник місцевої влади.

«В окупації в селищі було 900 людей. Сьогодні — удвічі більше. Так у всіх населених пунктах. У Черкаському ліцеї³ дітей навчалося до війни 430, сьогодні — 255, ті що тут. Я думаю, 70–80% вже повернулися», — чоловік, фахівець із питань освіти.

КОМУНІКАЦІЯ В ГРОМАДІ

Щодо **поширення інформації** в громаді, опитані згадали такі джерела:

- **інтернет**, групи в соцмережах у кожному населеному пункті: фейсбук, вайбер, телеграм, сайт громади, сайти старостинських округів;
- безпосередньо **робота старост на місцях**, донесення інформації через «старшого по дому»;
- **черезтинне радіо** (спілкування між людьми, телефоном, особливо щодо гуманітарної допомоги).

Респонденти зазначили, що після кожної наради інформацію публікують на сайті й дублюють у соціальних мережах, тож комунікація влади з громадою — на належному рівні. Разом із тим, опитані не змогли оцінити рівень довіри до інших, неофіційних джерел інформації чи навести приклад лідерів думок, які популярні серед населення громади.

³ Комунальний заклад «Черкаськоколівський ліцей».

ЗГУРТОВАНІСТЬ ГРОМАДИ

Було озвучено низку ініціатив, навколо яких, на думку опитаних, громада об'єднується:

- толоки з прибирання (зокрема будівельного сміття, ремонту школи батьками, щодо відновлення укриття) разом зі спонсорами й волонтерами;
- об'єднання навколо процесу організації та отримання гуманітарної допомоги, допомоги людям похилого віку.

«Гракове — найбільш заміноване село після деокупації в Україні... Можна сказати, що 80% відновлення в цьому селі пройшло руками сусідів, вони допомагали одне одному», — чоловік, представник місцевої влади.

«...Є в нас хутір, станція, там взагалі одна бабусечка живе, але про неї всі пам'ятають, завжди приділяє увагу військова адміністрація та інші, і гуманітарка є, і дрова, і вода — всім забезпечена, і завжди дякує. І приємно таким людям допомагати й чути подяку у свою адресу», — чоловік, фахівець з питань освіти.

Щодо **громадських ініціатив** опитані наводили приклади місцевих ініціативних груп, які висаджують нові дерева, або займаються проєктною діяльністю щодо розбудови й відновлення громади, обговорюють ці плани з волонтерами (ініціативною групою в Чкаловському). Щодо сталості подібних ініціатив — конкретних думок не прозвучало.

БЕЗПЕКА

Частоту обстрілів респондентами оцінюють як помірну (не часто), але ситуація загалом напружена. За рідкісним виключенням укриття в громаді — це просто підвальні приміщення під будинком, погріб, гараж. Позитивно відмітили роботу пунктів незламності, але загалом через брак коштів **укриттів не вистачає**, особливо враховуючи тенденцію повернення місцевих. Наводили приклади, що в с. Чкаловському є два «гарні» укриття. Таким чином, **рівень захищеності соціальних будівель** опитані оцінюють як недостатній.

«Ніяк вони не захищені, в принципі... Коли щось відбувається, від цієї зброї, яку ми бачимо і чуємо, то це будівля — не будівля. На жаль, що роками, бачите, ці укриття чи протирадіаційні, чи будь-які, навіть найпростіші, намагаємося відновлювати, створювати...», — чоловік, фахівець із питань освіти.

У контексті **дій місцевої влади** для посилення безпеки мешканців наводився приклад оперативного ремонту будівлі з системами оповіщення про повітряну тривогу, яка постраждала після обстрілів. Згадувались також зусилля місцевої влади в написанні проєктів, зокрема це перемога в обласній програмі «Разом в майбутнє», що передбачає облаштування в одному з ліцеїв безпечного освітнього простору. Також за кошти ОВА в Чкаловському ліцеї буде облаштовано бомбосховище.

Було озвучено думку, що хоча місцева влада порушує питання укриттів на нарадах, залишається **потреба в значних фінансових ресурсах**. Кошти потрібні як на забезпечення укриттів і розмінування полів, так і на відбудову закладів освіти, допомогу військовим. Цей запит, на думку опитаних, актуальний як щодо центральної влади, так і міжнародних фондів і волонтерських організацій. Комунікація з місцевим бізнесом своєю чергою сфокусована на конкретних і більш локальних завданнях (пальне, організація транспорту, фінансування окремих ініціатив). Згадано також про наявність державної субвенції за постановами Кабінету Міністрів, на жаль без деталізації.

БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

Розмірковуючи над майбутнім громади, респонденти фокусувалися на низці передумов відбудови й відновлення. Передусім, на думку опитаних, це наявність інвестицій і створення нових робочих місць, розвиток кадрового потенціалу. Також у фокусі уваги мають бути інфраструктурні рішення, а саме — забезпечення населення житлом, гідний рівень освіти й медицини.

«Доведення до певних норм життя, яке диктує сьогодні, бо ми прийшли до сенсорних дошок у закладах освіти, а в результаті прийшли до могил і приготування їжі на вогнищі», — чоловік, фахівець із питань освіти.

Пролунала думка що ключовим у процесі перетворення громади може стати розвиток професійної середньої освіти. Також згадано про туристичний потенціал громади (лавандове поле в с. Леб'яже, старовинну церкву й майстерню ремесел у с. Гракове). Конкретних критеріїв успішності відновлення озвучено не було.

«Ми повернулися сюди з чоловіком, забрали дитину. Душа вела мене сюди. Плануємо своє життя тут», — жінка, директорка закладу освіти.

ВИСНОВКИ

Значний *конфліктний потенціал*, за оцінками учасників, закладено в процеси видавання гуманітарної допомоги. Він полягає в самому принципі вибору бенефіціарів за певними критеріями. У відповідях представників місцевої влади можна було помітити певну настороженість щодо можливого негативу у свій бік. Зокрема пролунала позиція: «краще вже або всім, або нікому», що свідчить про певні епізоди невдоволення з боку населення й недостатність роз'яснювальної роботи щодо критеріїв та алгоритмів відбору бенефіціарів. Згадано також про колабораціонізм, але в умовах продовження воєнних дій, зі слів опитаних, у громаді намагаються уникати цієї теми.

Громада, на думку респондентів, не відчуває великих проблем у контексті гуманітарних питань, оскільки базові потреби забезпечено, а в процесі воєнних дій до періодичних відключень світла й обстрілів звикли. Освітній процес перейшов в онлайн, транспортне сполучення погіршилося, але було оптимізоване і загалом функціонує, базові ліки доступні, а сміття вивозять. Разом із тим, існує нагальна потреба в значних фінансових ресурсах, постраждав великий бізнес (значною мірою через замінування). Зараз державний бюджет не покриває сповна процеси розмінування, запит на відбудову закладів освіти й забезпечення мережею укриттів. Не покривають ці потреби й ресурсом міжнародних фондів і місцевого бізнесу.

З іншого боку, респондентів найбільше непокоять питання працевлаштування, а також брак спеціалізованих укриттів і продовження бойових дій. Певна кількість жителів повернулась у громаду, бо стикнулась із фінансовими труднощами, зокрема орендуючи житла в інших регіонах. Або вони мають власний город і розраховують на нього. Водночас за оцінками опитаних, рівень захищеності шкіл і лікарень від обстрілів все ще низький, що небезпечно, враховуючи тенденцію до повернення населення в громаду. Тож питання мережі укриттів буде тільки загострюватись. Фундаментальна й основна проблема громади — продовження бойових дій, що впливає на всі сфери життя й унеможливорює повноцінний розвиток, сприяє розвитку кадрового голоду і є причиною виїзду з громади працездатного населення та молоді.